

Handreiking

leerlingendaling

deel voor leerlingen

LAKS
landelijk actie comité **S**cholieren

VORAAD
Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

HANDREIKING LEERLINGENDALING

DEEL VOOR BESTUURDERS/SCHOOLLEIDERS

Handreiking

leerlingendaling

deel voor leerlingen

VORAAD

Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

Inhoud

VOORWOORD NAMENS BESTUURDERS/SCHOOLLEIDERS AAN LEERLINGEN	3
VOORAF.....	4
1. WAT IS LEERLINGENDALING (KRIMP) EN WAT BETEKENT HET?	5
2. GEVOLGEN EN MAATREGELEN BIJ LEERLINGENDALING.....	6
3. VORMEN VAN SAMENWERKING	8
4. MEDEZEGGENSCHAP BIJ FUSIE OF SLUITING.....	10
5. IN GESPREK MET JE BESTUURDER/SCHOOLLEIDER: WELKE VRAGEN KUN JE STELLEN?	11
6. TIPS VOOR LEERLINGEN IN DE MR	12
7. ERVARINGEN EN TIPS VAN LEERLINGEN DIE AL MET LEERLINGENDALING TE MAKEN HEBBEN GEHAD	14
8. BESTUURDERSJARGON – BULLSHITBINGO	15
9. LIJST MET BEHULPZAME SITES	16

Voorwoord

namens bestuurders/schoolleiders aan leerlingen

Beste leerling,

In heel Nederland werden de afgelopen jaren steeds minder kinderen geboren. Die trend zet door. Dat betekent dat scholen minder geld krijgen omdat er minder leerlingen zijn. En dat heeft weer tot gevolg dat we sommige dingen voortaan anders zullen moeten aanpakken op school.

Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat we op jouw school een bepaald vak niet meer kunnen aanbieden, maar er wel voor kunnen zorgen dat je dat vak op een school in de buurt kunt volgen.

Of misschien is het nodig om twee scholen samen te voegen, zodat er meer geld voor onderwijs overblijft. Hierdoor moet je misschien verder fietsen naar een andere schoollocatie.

Kortom: dat er minder leerlingen zijn, ga jij ook merken. We zullen keuzes moeten maken, bijvoorbeeld als het gaat om het vakkenaanbod en de fietsafstand. Dat zijn zaken die ik als bestuurder/schoolleider niet alleen kan bedenken. Daarvoor heb ik jou nodig! Deze handreiking gaat je hopelijk helpen om het goede gesprek te voeren over dit belangrijke onderwerp.

Groeten,

Je bestuurder/schoolleider

Vooraf

Voordat je de handreiking gaat lezen, is het handig om dit te weten:

1. In deze handreiking wordt afwisselend gesproken over de **leerlingeleding van de medezeggenschapsraad**, de **leerlingenraad** en **leerlingen in het algemeen**. Alle drie groepen zijn belangrijk. Ze hebben hun eigen rol en overlappen soms ook. De rechten van de (leerlingen in de) MR met betrekking tot fusies zijn wettelijk vastgelegd in de Wet medezeggenschap op scholen. Bestuurders doen er goed aan daarnaast ook andere leerlingen te betrekken. En leerlingen in de MR moeten natuurlijk goed luisteren naar wat er leeft onder de andere leerlingen.
2. **Er is een verschil tussen een schoolleider en een bestuurder**. De schoolleider is de directeur van jouw school. De bestuurder is degene die over alle scholen gaat die onder dezelfde scholengroep vallen. Soms is de directeur van jouw school ook de bestuurder, bijvoorbeeld als jouw school niet bij een grotere scholengroep hoort, maar zelfstandig is. Volgens de wet is de bestuurder uiteindelijk degene die bepaalt wat er gebeurt met jouw school. Als leerling zul je vaak juist praten met de schoolleider. Dat is meestal ook goed, maar het is belangrijk om het onderscheid in gedachten te houden en je te realiseren dat sommige dingen niet door de schoolleider, maar door de bestuurder beslist worden. Je schoolleider kan natuurlijk wel bepaalde dingen regelen of doorgeven en soms kun je ook rechtstreeks met de bestuurder praten. Zoals bij alles in deze handreiking geldt: twijfel je? Vraag het!
3. De kernboodschap van deze handreiking is dat leerlingen en schoolleiders/bestuurders zo vroeg mogelijk met elkaar in gesprek gaan over dilemma's. **Onderdeel daarvan is het besef dat er altijd een keuze te maken is**. Om die keuze goed en onderbouwd te maken, is het van belang dat bestuurders en scholieren durven om zich open op te stellen, dilemma's met elkaar te delen en vooral de gevolgen van keuzes aan elkaar te laten zien. Als alle voor- en nadelen van verschillende opties op tafel liggen én bekend is wat alle partijen belangrijk vinden, moet het lukken om goede keuzes te maken.

1. Wat is leerlingendaling (krimp) en wat betekent het?

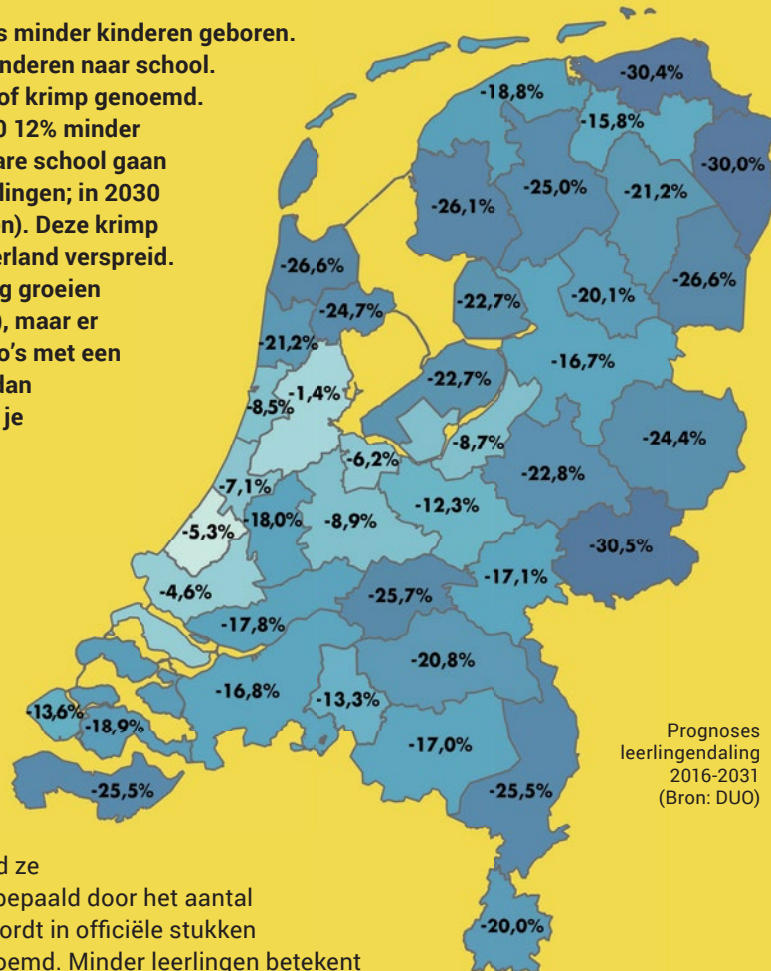
In Nederland worden steeds minder kinderen geboren. Daardoor gaan er minder kinderen naar school. Dat wordt leerlingendaling of krimp genoemd. Gemiddeld zullen er in 2030 12% minder leerlingen naar de middelbare school gaan (nu ongeveer 1 miljoen leerlingen; in 2030 ongeveer 880.000 leerlingen). Deze krimp is niet gelijk over heel Nederland verspreid. Er zijn enkele regio's die nog groeien (met name de grote steden), maar er zijn ook behoorlijk wat regio's met een leerlingendaling van meer dan 20%, tot zelfs 35%. Dat kun je goed zien op dit plaatje.

Minder leerlingen, minder geld

Scholen krijgen geld van de overheid om les te kunnen geven. Hoeveel geld ze krijgen, wordt grotendeels bepaald door het aantal leerlingen per school. Dit wordt in officiële stukken 'lumpsumfinanciering' genoemd. Minder leerlingen betekent dus ook minder geld. En met minder geld wordt het steeds lastiger om alle onderwijssoorten (praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo) en de verschillende profielen (in vmbo en havo/vwo) aan te bieden. Want voor alle vakken zijn andere leraren nodig. En praktijklokalen zijn duur en soms té duur als er maar weinig leerlingen een bepaalde richting volgen.

Samenwerken aan onderwijs voor alle leerlingen in de regio

Vanwege de leerlingendaling is het belangrijk dat scholen en hun besturen met andere scholen in de regio overleggen hoe ze er samen voor kunnen zorgen dat in de regio alle onderwijssoorten blijven bestaan. Dat kan ook gevolgen hebben voor jouw school. Misschien worden bepaalde vakken of richtingen straks niet meer op jouw school gegeven, of verhuist jouw school naar een andere plek. Of misschien wordt jouw school samengevoegd met een andere school. Dit soort wijzigingen kunnen natuurlijk niet zomaar gebeuren. Jouw directeur moet ook aan de leerlingen vragen wat zij belangrijk vinden. En als er een besluit wordt genomen, dan heeft de medezeggenschapsraad daar ook iets over te zeggen.

Prognoses
leerlingendaling
2016-2031
(Bron: DUO)

2. Gevolgen en maatregelen bij leerlingendaling

De schoolleiding zal zo vroeg mogelijk nadenken over de gevolgen van leerlingendaling en daar ouders, personeel en leerlingen over mee laten denken. Omdat de schoolleiding dingen niet altijd vanuit de leerling bekijkt, is het belangrijk dat die zichzelf laten horen. Niet om ruzie te maken, maar om al vroeg mee te denken en duidelijk te maken wat belangrijk is. Vaak draait leerlingendaling uit op een vorm van samenwerking met een andere school. Daarbij kunnen de onderstaande dingen veranderen. Sommige dingen kunnen ook al veranderen terwijl je school met leerlingendaling te maken heeft en nog niet samenwerkt met andere scholen. Vraag voor alles waar je je druk om maakt vooral uitleg over de effecten van keuzes aan je schoolleiding!

Aanbod van vakken en profielen

Als er minder leerlingen zijn, kan het moeilijk worden om 'kleine' vakken aan te bieden. Vooral in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen in het vmbo kunnen sommige afdelingen zo klein worden dat besturen ze soms willen opheffen. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat het op die plekken moeilijk wordt om technische vmbo-opleidingen te volgen. Ga dus goed na wat het opheffen van vakken betekent. Niet alleen voor jou en je schoolgenoten, maar ook voor kinderen die over een paar jaar zo'n opleiding willen volgen.

Personeel

Als een school kleiner wordt, betekent dat ook dat er minder leraren nodig zijn. Het is niet de verantwoordelijkheid van leerlingen om te zeggen of er leraren weg moeten en wie. Maar je kunt wel bespreken welke uitgangspunten je eerlijk vindt. Bijvoorbeeld dat de schoolleider zijn best doet om goede leraren te behouden en niet per se de leraar die al het langst op school werkt.

Huisvesting

Als scholen te klein worden voor hun gebouw, moet er nagedacht worden over wat je met de extra ruimte doet. Soms passen twee scholen in één gebouw of kunnen delen van de school ergens anders voor worden gebruikt, bijvoorbeeld voor een buurthuis.

Afstand

Als er gebouwen dichtgaan of opleidingen niet meer gegeven worden, betekent dat dat je soms veel verder moet reizen om op school te komen. Jij of leerlingen in de toekomst zullen verder moeten fietsen, of misschien met de bus of trein naar school moeten gaan. Dat kan lastig en duur zijn. Het is daarom goed om te bedenken hoe lang de leerlingen die het verst van een vestiging wonen, zouden moeten reizen. Soms moet er ook tijdens een schooldag heen en weer gereisd worden tussen vestigingen. Ga in gesprek over wat voor jullie belangrijk is, zoals genoeg tijd tussen lessen (en niet je hele pauze kwijt zijn aan pendelen) of misschien wel de inzet van bussen door de school.

Sfeer en identiteit

Soms moet je op een andere vestiging naar school, waar een andere sfeer hangt. Of misschien gaat jouw christelijke school samenwerken met een openbare school (of omgekeerd). Dat kan ook voor enkele van je vakken zijn. Misschien kom je daardoor medeleerlingen uit andere klassen niet meer tegen in de pauze. Natuurlijk kun je een manier zoeken om op een andere vestiging je draai te vinden, maar schoolleiders denken niet altijd meteen aan de veranderende sfeer en identiteit,

terwijl dit voor leerlingen heel belangrijk kan zijn. Als jij je dus zorgen maakt over de verschillen tussen de sfeer van jouw school en de vestiging waar je naar toe gaat, is het belangrijk dat je dat aangeeft bij je schoolleider.

Geld

Geld speelt altijd een rol bij leerlingendingaling en samenwerking tussen scholen. Als twee scholen besluiten samen schoolboeken in te kopen, snapt iedereen nog wel hoe dat werkt. Het wordt ingewikkelder als leerlingen van twee scholen in dezelfde les zitten of als een leraar op twee scholen werkt. Wie moet dan welk deel betalen en hoe organiseer je dat? De leerlingen zijn natuurlijk niet verantwoordelijk voor de begroting van een school, maar het kan wel helpen als je weet waar de schoolleiding mee worstelt. Durf dus vragen te stellen, vooral als het ingewikkeld is. En je kunt - als lid van de medezeggenschapsraad - ook hulp inhuren als je hier extra uitleg over nodig hebt.

Methodes en manier van werken

Als twee scholen gaan samenwerken, kunnen er ook hele praktische dingen in en rond de les veranderen. Als je bijvoorbeeld een vak op een andere school moet volgen, kun je ineens met een andere methode en andere boeken te maken krijgen. Ook kunnen roosters, administratie of schoolregels op een andere school anders werken. Denk mee over hoe de verschillen te overbruggen zijn, bijvoorbeeld door een overgangperiode voor te stellen waarin je je oude schoolboeken kunt blijven gebruiken. Voor een deel zijn de verschillen in methodes en manier van werken afhankelijk van welke vorm van samenwerking wordt gekozen. Daarover lees je meer in het volgende hoofdstuk.

3. Vormen van samenwerking

Als het moeilijk is voor je school om helemaal op eigen benen te blijven staan, kan het bestuur nadenken over samenwerking met andere scholen. Het is belangrijk dat de schoolleiding daar zo vroeg mogelijk over in gesprek gaat met leerlingen, ouders en personeel. Je hoeft niet meteen de manier van samenwerken te kiezen; het is goed om eerst heel duidelijk hebben wat er allemaal speelt. Om dat duidelijk te krijgen moet iedereen zich uitspreken. Dat geldt voor de schoolleider, maar ook voor leraren, ouders en natuurlijk leerlingen. Laat iedereen uitspreken welke problemen ze nu ervaren, waar ze denken dat ze later tegenaan zullen lopen en welke principes belangrijk zijn bij het oplossen van die problemen. Daarbij kun je bijvoorbeeld de punten uit het vorige hoofdstuk noemen.

De meest vergaande vorm van samenwerking is een scholenfusie. Daarbij vormen twee scholen voortaan één nieuwe school. Er zijn ook andere vormen van samenwerking mogelijk. Welke vorm het wordt, hoef je als leerling niet te besluiten, maar het is wel belangrijk dat je snapt wat de opties zijn en hoe die er in de praktijk uitzien. Laat je schoolleiding dat dus uitleggen! Daarnaast is het handig zelf alvast wat te weten over manieren van samenwerken tussen scholen. Hieronder vind je informatie over een aantal veel voorkomende manieren:

Gezamenlijke inkoop

Soms is het goedkoper als twee of meer scholen dingen samen kopen. Dat kan ook gaan om dienstverlening, zoals computersystemen. Als je benieuwd bent naar de financiële constructies die achter deze vorm van samenwerking zitten, kun je natuurlijk altijd gebruik maken van je recht - als lid van de medezeggenschapsraad - om externe hulp in te huren.

Uitruil van onderwijsaanbod

Soms zijn er zo weinig leerlingen dat het niet meer lukt hetzelfde aanbod te organiseren op twee verschillende scholen. Scholen kunnen dan beslissen om profielen of schoolsoorten 'uit te ruilen'. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat je voor een profiel C&M alleen op de ene school terecht kunt en voor een profiel N&T alleen op de andere. Zeker als de scholen een heel andere sfeer hebben, kan zo'n uitruil heftig zijn.

Het is vervolgens de vraag of leerlingen wel op hun 'oude' school ingeschreven blijven staan als ze (de meeste of alle) vakken op de andere school volgen, of ook echt officieel leerling van de andere school worden. Voor beide opties zijn voor- en nadelen te bedenken. Als je die voor jezelf op een rijtje wilt zetten, is het vooral belangrijk om te bedenken dat de school waar een leerling ingeschreven staat, altijd verantwoordelijk blijft voor de leerling. Zo geldt het PTA en de schoolgids van die school, maar is het ook aan die school om de leerling te helpen met vervoer tussen de scholen als ze ver uit elkaar liggen.

Delen van personeel

Scholen kunnen er ook voor kiezen om personeel te delen. Leraren kunnen dan op twee of meer plekken voor de klas gezet worden, afhankelijk van waar ze het beste ingezet kunnen worden. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat je voortaan Duits krijgt van een leraar van een andere school. Niet alleen voor leerlingen, maar ook voor leraren zelf kan dit lastig zijn, vooral als ze veel heen en weer moeten pendelen tussen twee scholen. Ook is het voor leraren belangrijk wat voor contract

ze krijgen: komen ze in dienst van twee scholen, of niet? Je kunt er dus vanuit gaan dat vooral de personeelsgeleding van de MR heel scherp meekijkt als deze optie besproken wordt, maar je mag er natuurlijk over meedenken.

'Uitbesteding' van leerlingen

Als klassen steeds kleiner worden, kunnen twee scholen twee kleine klassen samenvoegen tot één grotere. Dat betekent dus dat je (bij bepaalde vakken of voor de hele boven- of onderbouw) in de klas komt met leerlingen van een andere school. Formeel heet dat het uitbesteden van leerlingen. Leerlingen mogen maximaal 50% van de totale cursusduur op een andere school volgen. Dat betekent dat je óf binnen een schooljaar de helft van je lessen, óf tijdens je hele schooltijd de helft van je schooljaren op je 'eigen' school moet volgen.

Het uitbesteden van leerlingen mag alleen als het leerlingen helpt hun diploma te halen of als voorzieningen beter gebruikt worden. Controleer dat dus. Dat kun je doen aan de hand van een plan dat de school verplicht moet opstellen voordat leerlingen uitbesteed mogen worden. In zo'n plan moeten in elk geval de volgende dingen staan:

- Wat wil de schoolleiding bereiken met de uitbesteding?
- Voor wie geldt de uitbesteding?
- Op welke manier wordt gecontroleerd of de uitbesteding werkt?
- Welke school betaalt voor welk deel van de kosten van de gezamenlijke lessen?
- Hoe worden eventuele discussies tussen de scholen opgelost?

Dit soort afspraken zijn ontzettend belangrijk, net als het evalueren van de afspraken (het bekijken wat er wel en niet goed gaat). Zorg dus dat afgesproken wordt dat leerlingen altijd serieus meepraten bij het maken, bekijken en vernieuwen van afspraken.

4. Medezeggenschap bij fusie of sluiting

Fusie of sluiting

Leerlingendaling kan fusie of zelfs sluiting van een school noodzakelijk maken. Bij een fusie krijg je een grotere scholengemeenschap die meer aankan. Soms betekent het hebben van te weinig leerlingen dat een school van de overheid moet sluiten, maar het kan ook voorkomen dat een school daar zelf toe besluit. Sluiting betekent dat één school ophoudt te bestaan. Fusie betekent dat minstens één school opgaat in een andere.

Rol medezeggenschap

Bij het sluiten van een school heeft de MR adviesrecht en bij een fusie instemmingsrecht. Als schoolbesturen met elkaar willen fuseren, wordt die verantwoordelijkheid overgenomen door een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR).

In de Wet medezeggenschap scholen staat:

De hele MR heeft instemmingsrecht over:

10h. overdracht van de school of van een onderdeel daarvan, respectievelijk fusie van de school met een andere school, dan wel vaststelling of wijziging van het beleid ter zake;

De hele MR heeft adviesrecht over:

11c. beëindiging, belangrijke inkrimping, niet zijnde een verzelfstandiging, of uitbreiding van de werkzaamheden van de school of van een belangrijk onderdeel daarvan, dan wel vaststelling of wijziging van het beleid ter zake;

Het is verplicht om alles wat over een fusie wordt afgesproken vast te leggen in een zogenoemde fusie-effectrapportage. Daarin moet in elk geval staan waarom het schoolbestuur de fusie voorstelt en welke gevolgen de fusie met zich mee zou brengen. Het is dus een belangrijk document dat de medezeggenschapsraad kan helpen om te zien of het schoolbestuur overal aan heeft gedacht.

In de fusie-effectrapportage (FER) staat:

- de reden voor de fusie – waarom wordt een fusie voorgesteld en wat wordt daarmee opgelost;
- alternatieven voor de fusie – was er nog een andere oplossing;
- het tijdspad – wat is de planning voor alle stappen in de fusie;
- de doelen van de fusie;
- de effecten voor keuzevrijheid, spreiding en diversiteit – welke scholen zijn er straks nog en waar kunnen nieuwe leerlingen dus nog uit kiezen;
- de gevolgen van de fusie voor leerlingen – hoe ziet de school er straks uit: welk onderwijs, welke lessen, welke andere leerlingen, welk gebouw;
- de financiële en personele gevolgen.

5. In gesprek met je bestuurder/ schoolleider: welke vragen kun je stellen?

Het is belangrijk dat je goed snapt welke onderwerpen op jouw school spelen en waarom bepaalde maatregelen worden voorgesteld. Hier vind je een paar vragen die je kunt stellen aan je bestuurder/schoolleider:

Vragen van leerlingen aan de bestuurder/schoolleider

- Waarom moet er iets veranderen?
- Op welke manier ga je onze wensen en belangen meenemen?
- Wat betekenen minder leerlingen voor het onderwijs?
- Moeten er leraren weg?
- Wat betekent dit voor ons onderwijs? Verdwijnen er vakken? Moet ik verder fietsen? Komen er andere leerlingen op onze school?
- Wanneer gaan wij er iets van merken?

Vragen van de leerlingenraad of leerlingen in de medezeggenschapsraad aan de bestuurder/schoolleider

- Waarom moet er iets veranderen?
- Zijn er ook alternatieven en waarom vallen die af?
- Hoe zijn de prognoses van leerlingenaantallen tot stand gekomen?
- Wat betekenen deze leerlingenaantallen voor de financiële middelen?
- Hoe ga je leerlingen betrekken bij dit proces?
- Zijn alle leerlinggeledingen gehoord?
- Hoe betrek je de MR, en daarbinnen de LMR, bij het proces (dat moet volgens de wet WMS, artikel 10, lid 1h en j)?
- Welke afwegingen maak jij als bestuurder/schoolleider? Welke belangen weeg je tegen elkaar af?
- Hoe gaat de nieuwe organisatie eruit zien?

Deze vragen helpen je hopelijk om een duidelijk beeld te krijgen van wát er speelt. Maar het is ook belangrijk hóe je betrokken wordt bij het proces. Vooral voor leerlingen in de medezeggenschapsraad is dat belangrijk.

Die moeten namelijk instemmen met bepaalde maatregelen en zij moeten de stem van alle leerlingen proberen te verwoorden. Hoe je dat doet, lees je in het volgende hoofdstuk.

6. Tips voor leerlingen in de MR

1. Sluit je aan bij de leerlingenraad als je hier nog niet bij zit. Probeer daar agendapunten in te dienen over de onderwerpen die in de MR voorbijkomen en zoek de samenwerking op met de leerlingenraad. Die kan jou tips geven over wat er leeft en welke standpunten je zou kunnen verkondigen. Ook kunnen ze helpen met het verspreiden van boodschappen.
2. Zorg dat je weet wat er leeft onder leerlingen. Praat ook met leerlingen die niet actief zijn in de leerlingenraad. Je kunt ook polls, enquêtes en andere tools gebruiken om te weten wat je medeleerlingen belangrijk vinden.
3. Begin op tijd. Woon je in een regio waar krimp speelt? Informeer dan eens of er al een strategie is om met krimp om te gaan en hoe je daar als leerling bij betrokken wordt.
4. Zorg dat je schoolleider of bestuurder de stukken die op vergaderingen besproken worden op tijd stuurt. Dan heb je genoeg tijd om alles te lezen. Er is een informatierecht waarin staat vastgelegd welke stukken je in elk geval moet ontvangen en wanneer.
5. Spreek af dat je van tevoren vragen mag indienen bij de stukken. Als die op tijd worden beantwoord, weet iedereen waar het over gaat en kun je de vergadertijd zoveel mogelijk gebruiken voor het voeren van gesprekken en discussies over wat jullie ervan vinden.
6. Vraag om voorbeelden, zowel bij je vragen van tevoren als bij vragen tijdens de vergadering. Durf door te vragen als antwoorden niet direct duidelijk zijn of nieuwe vragen oproepen. Laat je schoolleiding de problemen en voorgestelde maatregelen en gevolgen zo concreet mogelijk maken, zodat je het echt voor je kunt zien.
7. Stem niet in als je het niet begrijpt. Dingen die in de MR worden besproken zijn nu eenmaal lastig. Pas als je een onderwerp voldoende begrijpt, kun je er mee akkoord gaan of over adviseren, toch?
8. Experimenteer met andere manieren van vergaderen en brainstormen. Zo zou je voor specifieke onderwerpen zoals krimp een werkgroep of commissie kunnen oprichten. Die kan dan buiten de formele vergaderingen bij elkaar komen om in alle vrijheid te bedenken wat goede of creatieve oplossingen zouden zijn. Belangrijk is wel dat die werkgroep ook andere leden van de MR en andere leerlingen betrokken houdt bij wat er speelt.
9. Gebruik je recht op externe expertise. Dat betekent dat als je bepaalde stukken of onderwerpen niet snapt, je iemand mag inhuren die je daarbij kan helpen en adviseren. Dat kan bijvoorbeeld een accountant zijn als het gaat om begrotingen of andere financiële stukken. Als je met een werkgroep aan leerlingendaling werkt, kunnen jullie ook met elkaar kijken welke expertise jullie missen en willen inhuren.
10. Wees niet bang. Raak niet geïntimideerd door je schoolleider. Laat je mening horen en laat niet over je heen lopen. Af en toe moet je streng en duidelijk zijn. Wees open over hoe de leerlingen er in staan.

11. Leef je in de bestuurder/schoolleider in. Je bereikt vaak het meeste als je niet tegenover elkaar, maar naast elkaar staat. Realiseer je tegelijkertijd dat het voor de bestuurder/schoolleider soms moeilijk is zich in te leven in de leerling. Probeer daarbij te helpen.
12. Heb vooroverleg. Door van tevoren met alle leerlingen uit de medezeggenschap de stukken en jullie vragen en ideeën daarbij te bespreken, ben je beter voorbereid voor de vergadering met je bestuurder/schoolleider. Wat zijn de belangrijkste vragen? Welk punten willen jullie in ieder geval maken? En wie doet wat?
13. Notuleer ook zelf. Door zelf te notuleren, weet je meteen na de vergadering waar je zelf mee aan de slag wilt gaan. En wat jullie bestuurder of schoolleider beloofd heeft te doen. Dan is het makkelijker om daar de volgende keer op terug te komen.

7. Ervaringen en tips van leerlingen die al met leerlingendaling te maken hebben gehad

Hieronder delen leerlingen hun tips en ervaringen voor het omgaan met leerlingendaling. Elke school en elke situatie is anders, maar hopelijk helpt dit je.

“Een positief moment in onze transitie was het ondervragen van medezeggenschapsraden en locatiedirecteuren over hun waarden en normen. Dat gebeurde tijdens twee gemeenschappelijke bijeenkomsten waarin wij konden vertellen wat wij belangrijk vonden. Dit waren dan geen dingen over de toekomstige gefuseerde school zelf, maar over zaken als personeelsbestanden, kwaliteitsonderwijs en kwaliteitsbehoud. Als LMR hebben wij ook mee kunnen praten over zaken die wij belangrijk vonden. Over de meeste onderwerpen wisten wij op dat moment nog vrij weinig, dus wij hadden veel meer vragen moeten stellen en ons vooraf beter moeten verdiepen.” (Leerling 5-havo)

“Aan alle leerlingenraden in onze stad werd een PowerPoint gestuurd met vier concepten over een onderwijsstructuur in onze stad (niet per se een fusie, maar ook andere structuren), waar wij dan ‘adviesrecht’ over hadden. Het idee dat de leerlingenraden betrokken werden was goed, alleen de keuzes die wij hadden waren al zo strak ingevuld dat ‘de inspraak’ nauwelijks meer inspraak was. Kortom: het besef leerlingen te betrekken was er, maar dit werd zo laat gedaan dat wij vrijwel geen zeggenschap meer hadden. Wij hadden onszelf beter in de stof kunnen verdiepen, zodat we een sterker advies konden geven.” (Leerling 5-havo)

“In de periode waarin werd aangekondigd dat er een nieuw systeem bij ons op school ingevoerd zou worden, bleven we met een aantal leerlingen bovenop de nieuwe ontwikkelingen zitten. We stelden kritische vragen en lieten het niet afweten. Probeer zoveel mogelijk de open plekken in het plan in te vullen door jullie meningen en ideeën te geven, waardoor het plan een beetje gestuurd wordt naar wat het beste voor jullie is. Ondanks dat het plan ingevoerd zal worden, moet je proberen de plannen van de directie zoveel mogelijk naar je eigen hand te zetten. Ook is het belangrijk dat je let op de dingen die worden beloofd in het plan, zodat je hierop terug kunt komen als de uiteindelijke uitvoering niet overeenkomt met de beloftes van de directie.” (Leerling 6-vwo)

“Loop eens door de school en kijk wat je fijn en normaal vindt aan de school. Kijk naar dingen als drankautomaten, vuilnisbakken, wifi en stopcontacten. Het is slim om van tevoren een gesprek te voeren over wat de plannen voor deze punten zijn.” (Leerling 5-vwo)

“In de aanloop naar de bouw van het nieuwe schoolgebouw is er bij ons met de leerlingenraad gesproken over het ontwerp van de nieuwe school. Dit heeft ertoe geleid dat ideeën van de leerlingenraad zijn opgenomen in de school. Daarnaast zagen wij, als leerlingen, dat er te weinig pauzeplekken zouden komen. Er zijn toen meer dan 200 pauzeplekken bijgekomen.” (Leerling 5-vwo)

“Als scholen fuseren, wordt het roostermaken ook lastiger. Zorg dat er een ingewerkt roostersysteem is voordat het nieuwe schooljaar begint.” (Leerling 5-vwo)

“Let goed op wat docenten en leerlingen vinden en hoe het met ze gaat. Bij ons zijn er na het eerste jaar zo'n twintig docenten vertrokken. Een paar omdat ze gingen verhuizen, maar ook een groot deel omdat ze het niet eens waren met het schoolbeleid. Dit leidde tot veel langdurige lesuitval (ook in examenklassen!) en een nog slechter rooster.” (Leerling 5-vwo)

8. Bestuurdersjargon - bullshitbingo

Hieronder staan woorden die bestuurders en schoolleiders graag gebruiken. Ze maken het er voor jou als leerling vaak niet duidelijker op. Daag als oefening je bestuurder of schoolleider eens uit een voorstel uit te leggen zonder deze woorden te gebruiken!

<i>Beleidsruimte</i>	<i>CvB</i>	<i>Allocatiemodel</i>	<i>Aanvliegen</i>	<i>Beoogd</i>
<i>Boventallig</i>	<i>HR</i>	<i>Baten en lasten</i>	<i>Borgen</i>	<i>Bestuurlijke realiteit</i>
<i>Convenant</i>	<i>OCW</i>	<i>Benchmark</i>	<i>Bottom-up</i>	<i>Complementair</i>
<i>Demografisch</i>	<i>OPR</i>	<i>Geraamde kosten</i>	<i>Cocreatie</i>	<i>Herijking</i>
<i>Faciliteir</i>	<i>OR</i>	<i>Meerjarig Financieel</i>	<i>Elkaars nieren</i>	<i>Holistisch</i>
<i>Formatietekort</i>	<i>PO</i>	<i>Beleid</i>	<i>proeven</i>	<i>Integraal</i>
<i>Fusie-effect-</i>	<i>RvT</i>	<i>Middelenverdeling</i>	<i>Follow-up</i>	<i>Omissie</i>
<i>rapportage</i>	<i>VO</i>	<i>Onderwijsgelden</i>	<i>Hands-on</i>	<i>Onderschrijven</i>
<i>In- en uitstroom</i>	<i>WVO</i>	<i>Rentabiliteit</i>	<i>Implementatie</i>	<i>Opportuur</i>
<i>Instellingsbreed</i>	<i>f.y.i.</i>	<i>Solvabiliteit</i>	<i>Laaghangend fruit</i>	<i>Overdracht</i>
<i>Instellingsplan</i>	<i>m.i.</i>	<i>Taakstelling</i>	<i>Stakeholders</i>	<i>Periodiek</i>
<i>Kaderstelling</i>	<i>t.k.n.</i>		<i>Stip aan de horizon</i>	<i>Synergie</i>
<i>Onderwijsdoelen</i>	<i>w.v.t.t.k.</i>		<i>Top-down</i>	<i>Transmissie</i>
<i>Ontwikkelfase</i>	<i>v.w.b.</i>		<i>Uitrollen</i>	<i>Transparant</i>
<i>Prognose</i>	<i>ad hoc</i>		<i>Zwaluwstaarten</i>	<i>Zienswijze</i>
<i>Schooloverstijgend</i>	<i>ex ante</i>			
<i>Toezichtskader</i>	<i>post hoc</i>			
<i>Vastgoed</i>	<i>a priori</i>			

9. Lijst met behulpzame sites

www.laks.nl

LAKS organiseert trainingen voor leerlingenraden en leerlingen in de MR. Ze hebben een handboek voor de medezeggenschapsraad. Ook kun je ze altijd vragen stellen over elk inhoudelijk onderwerp.

www.infowms.nl

Deze site heeft heel veel betrouwbare informatie over de wet en hoe medezeggenschap werkt. Je vindt hier handreikingen en een tabel met alle rechten. Kijk maar eens bij het project versterking medezeggenschap. Dit is specifiek voor de medezeggenschap.

www.vo-raad.nl

De VO-raad heeft een themapagina over krimp in het voortgezet onderwijs. Ook kun je vragen stellen aan de helpdesk.

https://duo.nl/open_onderwijsdata/dashboards/prognose/dek-vo2.jsp

Het dashboard 'dekkend onderwijsaanbod VO' van DUO heeft onder meer info over leerlingendaling en reisafstand.

www.onderwijsgeschillen.nl

Voor als je er vanuit de MR echt niet uitkomt.

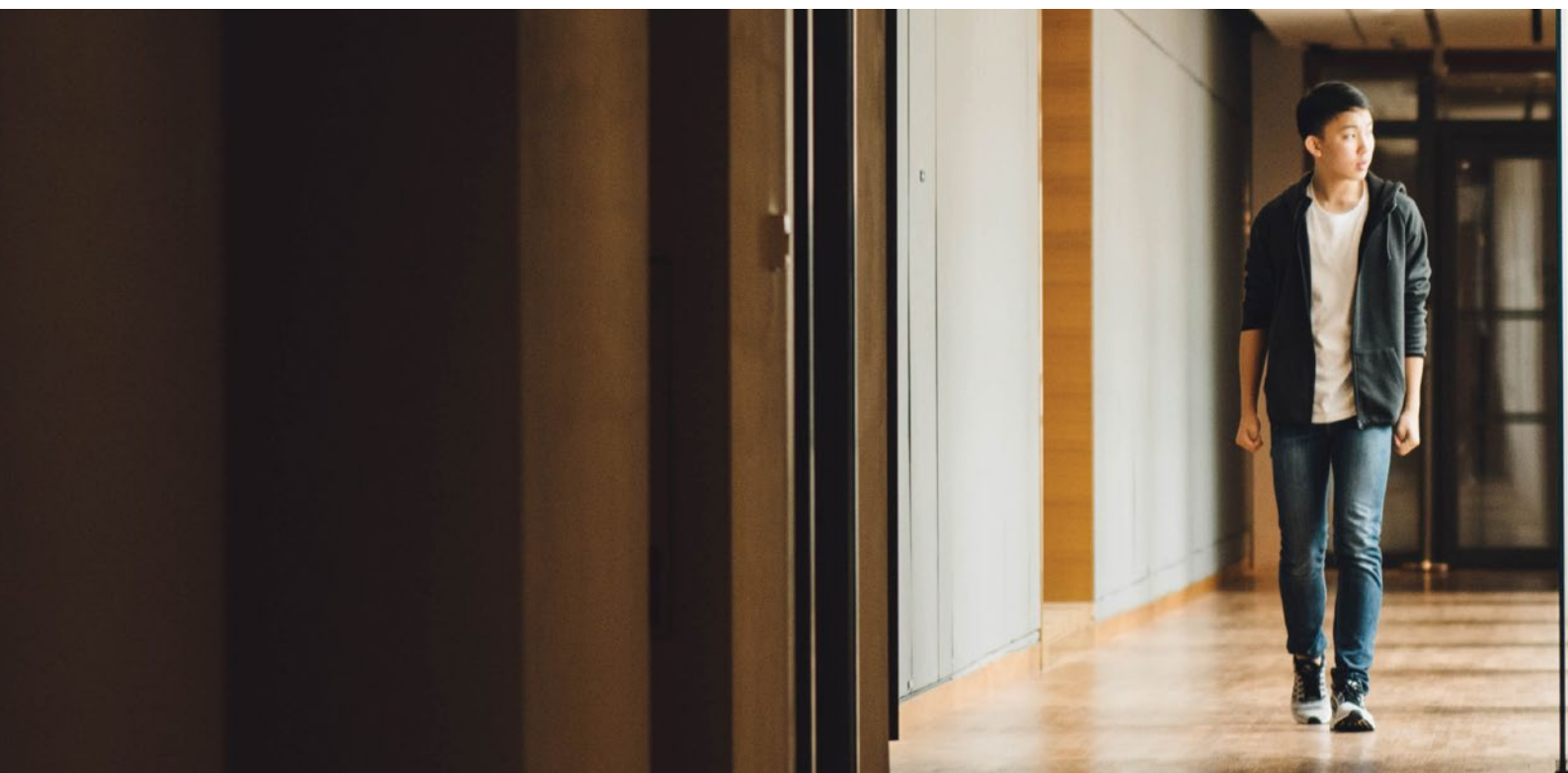
HANDREIKING LEERLINGENDALING

DEEL VOOR BESTUURDERS/SCHOOLEIDERS

INHOUD

VOORWOORD NAMENS LEERLINGEN AAN BESTUURDERS/SCHOOLEIDERS	3
1. IN GESPREK MET LEERLINGEN: WELKE ONDERWERPEN BESPREEK JE?	4
2. TIPS VOOR EEN GOEDE SAMENWERKING MET LEERLINGEN, DE LEERLINGENRAAD EN DE LEERLINGEN IN DE MEDEZEGGENSCHAPSRAAD	5
3. GOOD PRACTICES VOOR HET BETREKKEN VAN LEERLINGEN BIJ LEERLINGENDALING	6
4. BESTUURDERSJARGON – VERTAALTABEL	7

VOORWOORD

NAMENS LEERLINGEN AAN BESTUURDERS/SCHOOLEIDERS

Beste bestuurder/schoolleider,

Krimp, dat is zo'n onderwerp waar wij als leerlingen soms wat over horen, maar waar wij nooit echt een duidelijk beeld van hebben. Dit vinden wij jammer, want krimp kan veel invloed hebben op ons onderwijs. Deze handreiking dient ertoe om ons en u te helpen het gesprek te voeren over leerlingendaling en krimp. We begrijpen dat er misschien moeilijke keuzes gemaakt moeten worden. Door met ons in gesprek te gaan, komt er onder leerlingen meer duidelijkheid en dus ook meer draagvlak voor de keuzes die een school maakt.

Heldere communicatie is hierbij van essentieel belang. Leerlingendaling is een moeilijk en abstract thema voor ons. Een proactieve houding van de school is dus noodzakelijk om het gesprek succesvol te laten verlopen. Leg ons uit wat er precies aan de hand is: Waarom gebeurt dit? Wat zijn de afwegingen van de school? En bovenal, wat zijn de effecten van de keuzes die de school maakt op de leerlingen? Een proactieve houding houdt ook in dat het communiceren op tijd gebeurt. We willen graag zo snel mogelijk weten wat er speelt, want dit voorkomt onrust.

Krimp betreft de gehele leerlingenpopulatie. Probeer daarom zoveel mogelijk iedereen bij het proces te betrekken. Als leerlingen willen we graag duidelijkheid, daarom vragen wij om een duidelijk plan van aanpak. En indien een plan verandert, willen wij graag weten waarom deze veranderingen plaatsvinden.

We hopen dat u deze handreiking gaat gebruiken en kijken ernaar uit om met u in gesprek te gaan!

Met vriendelijke groet,
Uw leerlingen

1. IN GESPREK MET LEERLINGEN: WELKE ONDERWERPEN BESPREEK JE?

Bij wijzingen in de schoolorganisatie is het van belang om alle leerlingen te betrekken. Dit gaat vooraf aan de formele besluitvormingsprocedure waarbij de leerlingen in de medezeggenschap betrokken zijn.

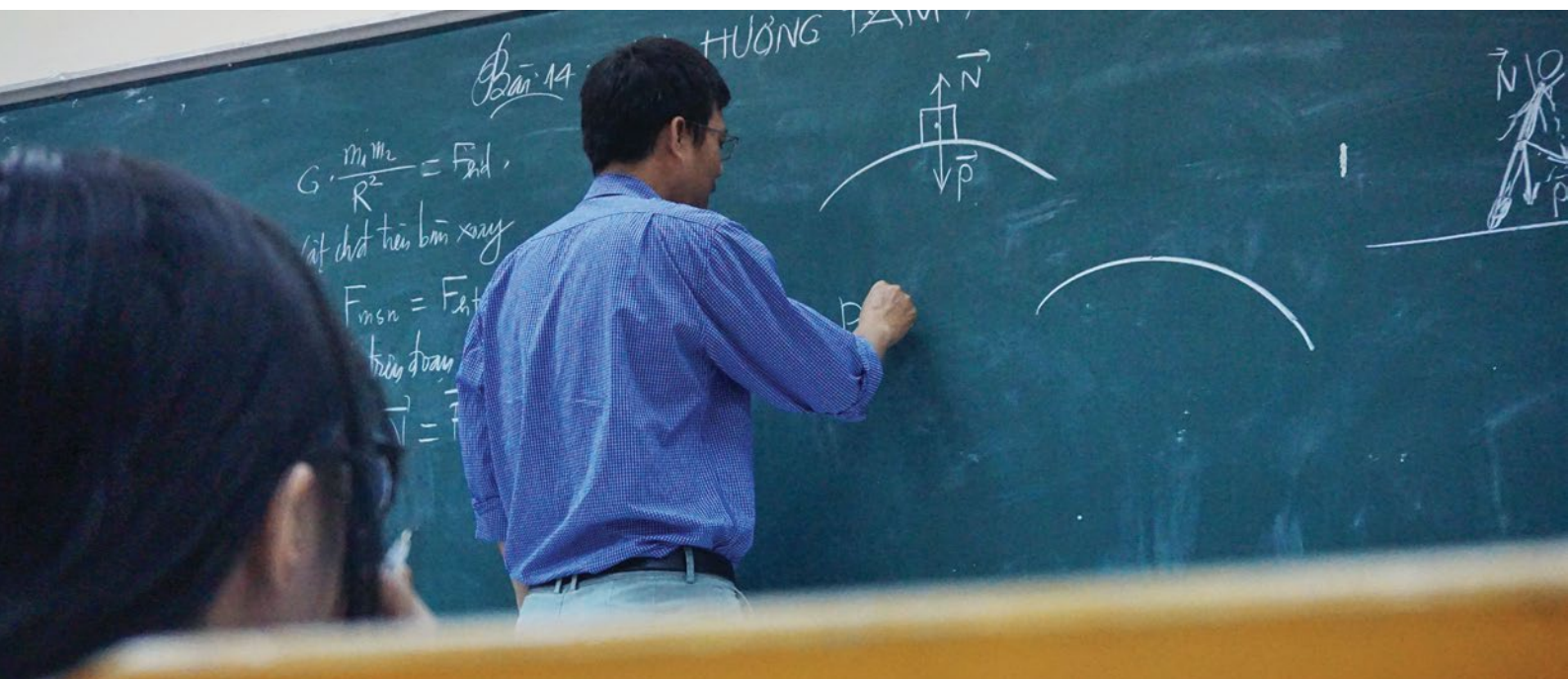
Met leerlingen bespreek je alles waar zij mee geconfronteerd worden als gevolg van (krimp)beleid op scholen en de gekozen samenwerking. Wat wordt er anders als zij 's ochtends naar school vertrekken?

- Reisafstand: Hoe ga ik straks naar school en hoe lang doe ik er dan over?
- Schoolgebouw: Waar zit ik straks in de klas? En met wie zit ik in de klas? Hoe ziet de rest van het gebouw en de omgeving eruit? En heb ik meer of minder tussenuren?
- De breedte en keuzemogelijkheden binnen het onderwijsaanbod: Verdwijnen er vakken of profielen, of komen die er juist bij?
- De identiteit (denominatie), grootte en cultuur van de school: Wie kom je straks op school tegen?
- Wijzigingen in personeel: Wie staan er straks voor de klas?
- Onderwijsconcept/pedagogisch-didactisch concept: Hoe zien mijn lessen er straks uit?

Bespreek dit bijvoorbeeld in de vorm van dilemma's, om zo aan leerlingen duidelijk te maken dat er keuzes gemaakt moeten worden. 'Als we nietsdoen dan kunnen we minder vakken aanbieden en staat de helft van het gebouw leeg.' Of: 'We gaan de school gezamenlijk onderbrengen met school x in een gebouw (of fuseren), dat betekent meer reisafstand, maar kunnen we wel het onderwijsaanbod behouden (of zelfs uitbreiden).'

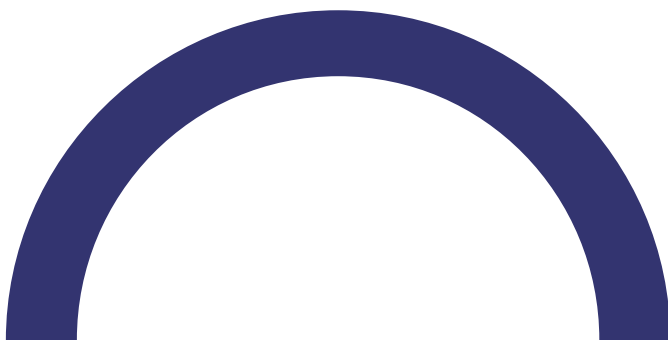
VOORBEELD VAN ZO'N DILEMMA: REISAFSTAND – SCHOOLCULTUUR:

"Omdat wij geen bovenbouw vwo aanbieden, zien wij de afgelopen twee jaar steeds minder leerlingen die bij ons de eerste drie leerjaren (onderbouw) vwo volgen en die daarna de overstap voor 4-vwo maken naar een van de collegascholen in de omgeving. Om te voorkomen dat ik inzet op het handhaven en het blijven aanbieden van de vwo-onderbouw terwijl leerlingen misschien liever meteen willen worden ondergedompeld in een school met vwo-cultuur, is het van belang om leerlingen op tijd te betrekken en hun bevindingen mee te nemen. Zo kan ik verantwoorde keuzes maken." (bestuurder Friesland)

2. TIPS VOOR EEN GOEDE SAMENWERKING MET LEERLINGEN, DE LEERLINGENRAAD EN DE LEERLINGEN IN DE MEDEZEGGENSCHAPSRAAD

1. **Investeer in de relatie met leerlingen.** Ga op locatiebezoek en spreek groepen leerlingen. Organiseer bijvoorbeeld een inspiratiemiddag waarop leerlingen met hun ideeën voor de school kunnen komen. Zorg dat er iets concreets uitkomt waar je samen op terug kunt kijken.
2. **Investeer in de relatie met leerlingen in de leerlingenraad en medezeggenschapsraad.** Sta open voor een informeel gesprek. Nodig ze op een vrijdagmiddag uit om lastige vergaderstukken toe te lichten, zoals de begroting.
3. **Laat leerlingen merken dat hun mening telt.** Geef leerlingen in de leerlingenraad of de MR voldoende tijd om stukken te lezen en zich voor te bereiden. Geef ze faciliteiten voor hun onderlinge overleg. Houd bij de planning van MR-vergaderingen rekening met de planning van toetsweken. En vertel leerlingen wat je wel of niet met hun ideeën doet en waarom.
4. **Praat ook over het proces, niet alleen over de inhoud van plannen.** Vertel leerlingen hoe lang het duurt voordat de volgende stap wordt gezet. Vertel leerlingen hoe lang het duurt voordat er iets met hun ideeën kan worden gedaan. Laat hoe dan ook weten wat er gebeurt, ook als je niets met de ideeën van leerlingen kunt doen. Kijk in een volgende bespreking terug op wat er de vorige keer is besproken.
5. **Vertel leerlingen hoe zij zich in de MR kunnen ontwikkelen.** Attendeer leerlingen op dit boekje, op de scholingen van het LAKS, op het project Versterking medezeggenschap en op hun recht om externe hulp in te huren.
6. **Wees duidelijk en open over de lastige keuzes die je moet maken,** ook als het proces niet volgens plan gaat en dingen niet worden gerealiseerd. Probeer niet de schijn hoog te houden. Leerlingen prikken er doorheen als ze onzin wordt verteld en haken af als ze niet serieus worden genomen.
7. **Besteed aandacht aan de toon die aanslaat.** Wees vriendelijk, open en benaderbaar. Nodig uit tot het stellen van vragen. Maak in je uitleg dingen concreet en niet te zwaar. Probeer de belevingswereld van de scholier te zoeken, maar benoem het ook als je dat niet lukt. Juist zo straal je uit dat je de leerling serieus neemt.
8. **Vraag feedback.** Check bij je leerlingen of ze jouw toon, niveau en manier van werken prettig vinden en pas deze zo nodig aan. Ga er niet bij voorbaat van uit dat leerlingen iets wel of niet begrijpen, maar controleer dit en leg het desnoods nog eens op een andere manier of op een ander detailniveau uit.

3. GOOD PRACTICES VOOR HET BETREKKEN VAN LEERLINGEN BIJ LEERLINGENDALING

Hieronder delen collega-bestuurders en een directeur hun tips en ervaringen voor het betrekken van leerlingen bij leerlingendaling. Uiteraard zijn veel van de tips ook van toepassing bij andere veranderingen in de school.

“Twee leerlingen deden een onderzoek onder 400 leerlingen van de Doetinchemse scholen met als thema ‘Wat is de ideale school?’, mede gelet op de krimp.” (Bestuurder uit Gelderland)

“Bestuurders/schoolleiders zijn snel in gesprek gegaan met medewerkers, ouders en leerlingen over de toekomstige onderwijsvoorzieningen. Thema’s die daarbij een rol speelden, waren: reisafstand tot de school, identiteit, uitwisseling van docenten, leefbaarheid in het gebied (wat voor functionaliteit moet er aan het schoolgebouw ook worden toegekend) en onderwijsconcept. Ook aan de orde kwamen het feit dat het klassikale, traditionele systeem van één klas en één docent in één lokaal vaak niet meer te handhaven is vanwege de kosten, en welk onderwijs waar moet worden aangeboden. Veel van deze onderwerpen zijn in verschillende sessies aan de orde gesteld op basis van stellingen waarop gestemd kon worden. Het resultaat van deze stemmingen vormde de input van een basisdocument. Tijdens het traject op weg naar een meerjarenbeleidsplan zijn er klankbordgroepen van ouders en leerlingen (apart) gevormd om het draagvlak bij ouders en leerlingen te borgen.” (Bestuurder uit Drenthe)

“Onderstaande vragen zijn besproken met een selectie van leerlingen (de selectie is gemaakt door de leerlingenraad) tijdens het opstellen van het strategische beleidsplan: welke ambities zou de school wel moeten hebben en welke niet, concrete uitwerking van de gekozen ambities, mogelijkheden tot flexibilisering van het onderwijs in relatie tot het blijven borgen van de kwaliteit van het onderwijs, de rol van de leerling zelf (als eigenaar van zijn eigen leerproces en onderwijsopbrengsten), welke rol de docent zou moeten hebben volgens de leerlingen, en welke rol de ouders zouden moeten hebben volgens de leerlingen.” (Bestuurder uit Noord-Brabant)

“Eerst hebben we prognoses gemaakt van het aantal leerlingen in de toekomst en hebben we de mogelijke effecten hiervan in kaart gebracht. We hebben verschillende toekomstscenario’s geschetst en van daaruit gekeken naar de mogelijkheden. Deze werden voorgelegd aan werkgroepen. De centrale medezeggenschapsraad werd er vanaf het begin bij betrokken. Tijdens dit proces werden er informatiebijeenkomsten voor ouders, leerlingen en personeel georganiseerd. Ons uiteindelijke besluit (samenvoegen van twee locaties) is uit dit proces voortgekomen. Krimp is een abstract onderwerp en daarom moet je leerlingen van data, analyses en scenario’s voorzien. Twee docenten hebben de leerlingen ondersteund en op deze manier heb ik mijn eigen tegenspraak georganiseerd.” (Directeur uit Overijssel)

4. BESTUURDERSJARGON – VERTAALTABEL

Veel van de onderstaande woorden zijn onvermijdelijk, in tegenstelling tot de woorden in de ‘bullshitbingo’ in het leerlingengedeelte van deze handreiking. Ze vragen meestal wel wat uitleg. Daarom hieronder een vertaling van het bestuurdersjargon naar begrijpelijke leerlingentaal.

BELEID: STRATEGISCH BELEID, MEERJARENBELEID, KRIMPBELEID, VISIE

In **beleid** wordt beschreven welke doelen je wilt behalen en hoe je die wilt behalen. Bij **strategisch beleid** of **meerjarenbeleid** gaat het over de doelen voor de hele school over een langere periode (meestal 4 of 5 jaar). Die doelen voor over 4 of 5 jaar worden ook wel de **visie** – waar werken we naar toe – genoemd.

Ook kan er beleid zijn op het gebied van specifieke onderwerpen, zoals hoe gaan we op school om met pesten, het eten in de kantine (gezonde school) of hoogbegaafde leerlingen. Maar dus ook over een onderwerp als krimp. **Krimpbeleid** is dus: hoe zijn we van plan met de krimp van leerlingenaantallen om te gaan?

ONDERWIJSVOORZIENING

School

ONDERWIJSAANBOD

Onderwijsaanbod betekent welke schoolsoorten er allemaal zijn: praktijkonderwijs, vmbo (basis, kader, gemengde en theoretische leerweg), havo, vwo, maar ook welke profielen worden aangeboden: de verschillende keuzerichtingen binnen het vmbo (zoals zorg en techniek). En ook de ‘extra’s zijn deel van het onderwijsaanbod: Chinees of drama als eindexamenvak, tweetalig onderwijs, technasium, et cetera.

THUISNABIJ ONDERWIJS

School dichtbij huis

ONDERWIJSCONCEPT: KLASSIKAAL ONDERWIJS, GEPERSONALISEERD ONDERWIJS, VAKDOORBROKEN ONDERWIJS

Een **onderwijsconcept** is de manier waarop het onderwijs wordt gegeven.

- Klassikaal versus gepersonaliseerd onderwijs: **Klassikaal onderwijs** betekent dat de leraren voor de klas staan en lesgeven aan alle kinderen tegelijk. **Gepersonaliseerd leren** betekent dat de lessen die je krijgt helemaal op jou zijn afgestemd (hoe moeilijk het is, hoe snel het gaat en soms ook welke vakken je wel of niet doet in een bepaalde periode).
- Vakken versus **vakdoorbroken onderwijs**: Bij vakdoorbroken onderwijs heb je niet een uur Nederlands en dan wiskunde en dan geschiedenis. In plaats daarvan wordt er bijvoorbeeld in een projectweek aan één onderwerp gewerkt waarbij verschillende vakken aan bod komen.

AFSTANDSONDERWIJS

Afstandsonderwijs betekent via digitale middelen lessen op een afstandje volgen, bijvoorbeeld met een camera in de klas waar je zelf niet kunt zijn.

DIGITALISERING

Digitalisering houdt in dat er veel lessen met behulp van ICT (computer of tablet) worden gegeven.

IDENTITEIT

Identiteit geeft aan of de school christelijk, katholiek, islamitisch, of openbaar is. Merk je dat ook aan het onderwijs? Maar identiteit is ook: Is het een stadse school of een dorpschool?

CULTUUR

Hoe is de sfeer op school? Hoe gaan leraren met leerlingen om? Het antwoord op die vragen vertelt wat de **cultuur** van een school is. Bijvoorbeeld: wordt er binnen de school gekeken of leerlingen in een klas goed met elkaar om kunnen gaan, of is de school meer gericht op individuele leerlingen? Wordt er veel aandacht besteed aan de prestaties die je behaalt of meer aan dat iedereen lekker in zijn of haar vel zit?

Colofon

Uitgave van het LAKS en de VO-raad

VO-raad

Aidadreef 4
3561 GE Utrecht

LAKS

Drieharingstraat 6
3511 BJ Utrecht

